

«Προγονικές-δυναστικές λατρείες των Μακεδόνων έως τον 1^ο αιώνα π.Χ. – Ζεύς, Ηρακλής, και ο συνδυασμός τους με τον Ήρωα ιππέα»

Η νομισματοκοπία της Μακεδονίας, ήδη πριν από τους ελληνιστικούς χρόνους, περιλαμβάνει τύπους με προγονικούς-πατροπαράδοτους θεούς των Μακεδόνων (Δίας, Ηρακλής, Απόλλων) και ιππέα, συνήθως, στον οπισθότυπο. Πρόκειται για τον απόηχο δυναστικών λατρειών, όπου το πατροπαράδοτο Ολύμπιο πάνθεο κατέχει ξεχωριστή θέση. Το πλήθος των υλικών καταλοίπων που σχετίζονται με την μορφή και την υπόσταση του Διός αποδεικνύει ότι ο Δίας είναι η σημαντικότερη λατρευόμενη θεότητα στον μακεδονικό χώρο.

Ένας μεγάλος αριθμός αναθηματικών και επιτυμβίων μνημείων, αγαλμάτων και έργων διακοσμητικού χαρακτήρα δηλώνει και τη σπουδαιότητα της λατρείας του Ηρακλή. Η κεφαλή, όπως και τα σύμβολά του, εικονίζονται σε μία μεγάλη σειρά νομισμάτων των Μακεδόνων βασιλέων ήδη από την εποχή του Αρχελάου. Το θέμα του Ηρακλή, λοιπόν, πλούσιο και ευρύ, θέτει το ερώτημα πώς αυτός έγινε πρόγονος των Δωριέων βασιλέων, όπως και πολλών άλλων κατοπινών δυναστειών, συμπεριλαμβανομένης και της μακεδονικής. Η μοναρχία χρησιμοποίησε την ιδιότυπη αυτή μορφή ήρωα, που λατρεύτηκε ως ήρωας και ως θεός, ως πρότυπο, έτσι ώστε ο Ηρακλής να γίνει κυρίαρχη μορφή στην ελληνορωμαϊκή παράδοση έως και τη θεοποίηση του ρωμαίου αυτοκράτορα. Η ιδιαίτερη κοινωνική του απήχηση απ'όταν έγινε ο φυλετικός πρόγονος των Μακεδόνων τον ενσωμάτωσε για πολιτικούς λόγους στη γενεαλογική τους παράδοση.

Παράλληλα αλλά και σε συνδυασμό με τα παραπάνω εξετάζεται το ζήτημα της λατρείας του ήρωα ιππέα ή ηρώων με την ιδιότητα του ιππέα που στους ρωμαϊκούς χρόνους θα οδηγήσει σε έξαρση του φαινομένου και στην απεικόνιση του συγκεκριμένου εικονογραφικού τύπου σε αναθηματικά και επιτύμβια ανάγλυφα. Σε συνδυασμό με τους τύπους θεών όπως ο Δίας ή ο Ηρακλής η μακεδονική νομισματοκοπία από το α' μισό του 5^{ου} αι. π.Χ. έως και τους ύστερους αυτοκρατορικούς χρόνους αποδεικνύει τη σπουδαιότητα που είχε το θέμα του ήρωα ιππέα στη Μακεδονία, περιοχή όπου η εκτροπή του αλόγου και η χρήση του στον στρατό ήταν αρκετά διαδεδομένη. Οι απαρχές των ηρωικών λατρειών στη Μακεδονία ξεκινούν από την απεικόνιση των ιππέων της άρχουσας μακεδονικής τάξης και θα οδηγήσουν στην ευρεία διάδοση της λατρείας του ήρωα ιππέα με την πληθώρα των αναθηματικών αναγλύφων σε τοπικούς ήρωες και τα, αριθμητικά, πολύ περισσότερα επιτύμβια ανάγλυφα αφηρωισμένων νεκρών στον εικονογραφικό τύπο του ήρωα ιππέα με ιδιαίτερη έξαρση σε όλη τη διάρκεια των ρωμαϊκών χρόνων.

Επιχειρείται η παρουσίαση και συζήτηση των παραπάνω φαινομένων όπως και η ανίχνευση των αιτιών των επιλογών αυτών, καθώς και του συνδυασμού τους, στο πλαίσιο διαμόρφωσης του "θρησκευτικού" χαρακτήρα της Μακεδονίας από τον θάνατο του Φιλίππου Β' έως και τα τέλη του 1ου αιώνα π.Χ.